

رسانه‌ها، قانون و اخلاق

نگاهی به مجموعه قوانین، هنجارهای اخلاقی و حقوق مصنفان و مؤلفان در رادیو و تلویزیون انگلستان

❖ کتی چتر

ترجمه: دکتر عبدالله گیویان

استادیار گروه ارتباطات دانشکده صدا و سیما

چکیده

قوانینی که در فعالیت کارکنان رسانه تأثیر می‌گذارند، در چهار مقوله اصلی، قابل تقسیم‌بندی هستند. این مقاله، اشاراتی به قوانین انگلستان می‌کند. در بسیاری از کشورهای دیگر هم همین وضع وجود دارد، اما شما باید آن را بررسی کنید. بسیاری از وکلا، بیشتر عمر کاری خود را صرف این می‌کنند که کدام گفته مصداق ایراد تهمت و افتراست و کدام عمل با نیت تبهکارانه اجرا شده است. انشعابات متنوع حقوق برای مردمی که به پژوهش اشتغال دارند بسیار پیچیده است و این افراد نمی‌توانند صرفاً بر دانسته‌ها و قضاوت‌های خود تکیه کنند. دانستن کلمات یک ماده قانونی یک چیز است و علم به این که این کلمات چگونه تفسیر می‌شوند و چه زمینه‌ای حقوقی را ایجاد می‌کنند، چیزی دیگر است. برخی از جنبه‌های قانونی حتی در دادگاه‌ها هم آزمایش نشده‌اند. آنها کلماتی روی کاغذ هستند که در انتظار تفسیر آدم‌هایی ناشناس در موقعیت‌هایی ناشناخته به شیوه‌های گوناگون قرار می‌گیرند.

در این مقاله، می‌خواهیم شما را با مشکلات بالقوه، آشنا سازیم و نیز اشاره‌ای بسیار موجز به قوانین پیچیده‌ای کنیم که این موضوعات را دربر گرفته‌اند. در این زمینه هم، شبیه مسئله حق مؤلف، از راهنمایی‌های دیگران استفاده کنید، زیرا ممکن است لغزشی کوتاه در این عرصه، بسیار خطرناک باشد.

برخی حوزه‌های حیات عمومی، مثلاً مذاکرات مجلس، در رویه‌ها و محکمه‌های قضایی و در اسناد دولتی، مستثنی به حساب می‌آیند. کسانی که مسئول این امور هستند، تنها در حوزه مأموریتی خود، مصونیت دارند. اگر یک نماینده مجلس، مذاکرات مجلس عوام را در خارج از آن مجلس بازگویی کند، خود را در معرض لغو مصونیت قرار داده است. رسانه‌ها فقط در گزارش‌کردن مصونیت دارند و این بدان معناست که باید در گزارش آنها منافع عمومی لحاظ شده باشد؛ گزارشی که نه غلط و نه همراه با شر.

پرداختن به امور حکومتی قانون انتخابات

تحت قانون نمایندگی مردم مصوب ۱۹۸۳، پخش و گزارش فعالیت‌های انتخاباتی مجاز شمرده شد. این مدت، در خصوص انتخابات عمومی، از زمان انقضای دوره مجلس یا از زمان ابلاغ اراده ملکه، مبنی بر انحلال مجلس، شروع می‌شود. در انتخابات محدود (انتخاباتی که پس از مرگ یا کناره‌گیری نماینده یا نمایندگان و به‌منظور انتخاب جانشین آنها برگزار می‌شود)، این مدت از زمان صدور حکم مربوط آغاز می‌شود. قوانینی هم در خصوص انتخابات پارلمان اروپا وجود دارد.

اسرار دولتی

در کل، دولت می‌تواند هر چیزی، حتی فهرست غذای کارمندان دولت را رسماً جزء اسرار دولتی قلمداد کند، اما به شکل اختصاصی شش مقوله مرتبط با دفاع و امنیت ملی وجود دارد. کمیته مشورتی خبری و اطلاع‌رسانی امور دفاعی تنها «رهنمود» و نه الزامات قانونی را برای رسانه‌ها تعریف می‌کند. این کمیته ملاحظات خود را برای سردبیران روزنامه‌ها، ایستگاه‌های رادیویی و کانال‌های تلویزیونی می‌فرستد، اما اگر شما در یک شرکت مستقل تولیدی کار می‌کنید و این اطلاعات را دریافت نمی‌کنید، به راحتی می‌توانید به آنها دسترسی بیابید.

فتنه‌انگیزی را می‌توان به سادگی «به‌کارگیری کلمات و تعابیری که ممکن است آرامش و حاکمیت یک کشور را مختل کنند» تعریف کرد.

گزارش شرح مذاکرات مجلس

در اینجا، همپوشانی‌هایی با قوانین حق مؤلف و تهمت و افترا وجود دارد. از مذاکرات ضبط‌شده مجلس، به‌طور عمده می‌توان در برنامه‌های خبری، برنامه‌های مرتبط با امور جاری یا برنامه‌های آموزشی استفاده کرد. در برنامه‌های سرگرم‌کننده یا برنامه‌هایی که قالب مجله‌ای دارند، استفاده از این مطالب، باید کاملاً احتیاط‌آمیز و با تبعیت از نظر متخصصان باشد.

درخواست‌ها

اگرچه درخواست‌ها و پرسش‌های عمومی را باید در ملاً عام طرح کرد و به آنها پاسخ داد، اما آنچه مطابق نظر هیئت دولت، مختل منافع ملی است، نباید گزارش شود.

گزارش وقایع قضایی

موارد قضایی به دو دسته جنایی و مدنی تقسیم می‌شوند. به‌طور کلی، قوانین جنایی، ناظر بر جرایمی است که موجودیت جامعه را به‌خطر می‌اندازد و قوانین مدنی، اعمالی را پوشش می‌دهد که متعاقب انجام‌دادن آنها، به‌نحوی یک فرد به مخاطره می‌افتد. در موقعیت نخست، این سلطان است که موضوع را تعقیب می‌کند و در وضعیت دوم، این فرد است که به محکمه عارض می‌شود. تمایزات معناشناسانه بسیاری در خصوص شیوه‌های گزارش کردن موارد قضایی وجود دارد که کتاب حاضر گنجایش پرداختن به آنها را ندارد.

تحقیق عملی قوه قضائیه یا داشتن چنین قصدی

این موضوع شامل هر اقدامی می‌شود که نتیجه یک محاکمه را مشوه سازد.

درخواست تجدیدنظر

گاهی اوقات، مظنونی که در یک دادگاه محکوم شناخته می‌شود، درخواست تجدیدنظر کرده و دادگاه ثانوی بیگناهی او را تأیید می‌کند. به این موضوع باید حساس بود. گاهی رسیدگی به درخواست تجدیدنظر درباره حکم دادگاه یا طول و کیفیت آن، مدت‌ها طول می‌کشد و نتیجه این رسیدگی هم چندان مورد توجه قرار نمی‌گیرد. در این موارد، نباید غافل باشید و باید نتیجه رسیدگی مجدد را گزارش کنید.

قانون اعاده حیثیت مصوب ۱۹۷۴

با سپری شدن دوره محکومیت و گذشت مدتی از آن، نباید به آنها ارجاع داد. این مدت متناسب با شدت محکومیت و نه ویژگی‌های جرم، تغییر می‌کند.

جوانان

یک کودک، کمتر از ۱۴ و یک جوان، بیشتر از ۱۴ و کمتر از ۱۸ سال دارد. جز با حکم دادگاه یا وزارت کشور، نمی‌توان نام یا هیچ نوع اطلاعاتی را که موجب شناسایی مجرم جوان شود (مثلاً نام والدین یا نام مدرسه فرد) و روال رسیدگی به پرونده او را افشا کند (شامل هیئت رسیدگی‌کننده یا موارد بازپروری و حضانت)، اعلام کرد.

شکایت مدنی

ممکن است یک قاضی [و در مواقعی باید] شکایات مدنی را در خلوت یا به‌طور خصوصی رسیدگی کند. ممکن است گزارش محتوای گفت‌وگوهای

قاضی و شاکی مصداق مشوه‌ساختن و تحقیر مقام قضا قلمداد شود. ورشکستگی، انحلال بنگاه‌های تجاری، رسیدگی به پرونده‌ها و بازجویی‌ها، همه، روال‌های قانونی به حساب می‌آیند و گزارش آنها مشمول محدودیت‌های بسیار می‌شود.

نحوه رفتار با افراد

تهمت، افترا یا دروغ بدخواهانه

قضات گاهی دو مورد اول را چیزی تعریف می‌کنند که «می‌تواند موقعیت فرد شاکی را در نظر یک فرد درست‌اندیش جامعه تنزل دهد.» مثل بسیاری از تعاریف قانونی، این تعریف هم بیش از اینکه پاسخ دهد، پرسش ایجاد می‌کند. مورد سوم ممکن است شاکی را فراتر از انتقاد، تخریب کند. در این موارد، انواع مختلفی از دفاع از حیثیت شاکی وجود دارد. مثلاً می‌شود پرسید: آیا آنچه به فرد نسبت داده شده، راست است یا می‌توان آن را اثبات کرد؟ آیا نظری که درباره فرد داده شده، منصفانه بوده است؟ آیا بدخواهانه نبوده؟ آیا واقعاً درباره آن، وفاقی عمومی وجود دارد؟

افشای راز

این نکته با افشای اطلاعاتی که با تصور محرمانه بودن ارائه شده است، موضوعیت پیدا می‌کند. ممکن است کسی که این اطلاعات مربوط به اوست، آنها را مستقیماً به یک پژوهشگر یا روزنامه‌نگار داده باشد. این نوع اطلاعات را ممکن است کسی از طریق گفته‌های محرمانه دریافت کرده باشد؛ مثلاً ممکن است اطلاعات از طریق یک کارفرما که در قرارداد استخدام هم تصریح کرده است که اطلاعات مربوط به مستخدم، خواه شفاهی یا مکتوب، محرمانه خواهد ماند، به بیرون درز کرده باشد. کسانی، مانند پزشکان و کشیش‌ها، که تعهدی حرفه‌ای دارند، نباید اطلاعات دریافتی خود را جایی بازگو کنند. توجه به افشاشدن اسرار فردی، موضوعی رو به گسترش است. کسانی که احساس می‌کنند حوزه شخصی زندگی آنها مورد تعدی واقع شده است، ممکن است ادعا کنند که اطلاعات افشاشده در روال‌هایی که قید محرمانه بودن و ماندن داشتند، در اختیار دیگران گذاشته شده‌اند.

روابط نژادی

تحت قانون نظم عمومی مصوب ۱۹۸۶، لازم است در گزارش هر چیزی که احتمال دارد موجب تحریک نفرت و انزجار، ضد هر گروه نژادی شود،

احتیاط لازم مبذول شود. حتی اگر قانونی بودن محتوای یک مسئله مرتبط با یک گروه نژادی، بدیهی به نظر برسد، عمل گزارش کردن آن ممکن است ضدقانون باشد. این نکته درباره افترا نیز صحت دارد: انعکاس یک بیانیه افتراآمیز ضد فرد یا گروهی دیگر، ممکن است عملی غیرقانونی تلقی و موجب پیگیری حقوقی شود.

کودکان

مواد و بندهای مختلفی از قانون، ناظر بر استفاده از کودکان در تولیدات رسانه است. این مواد، به طور عمده به کارهای نمایشی کودکان مربوط می‌شوند، اما اگر شما مستندسازی می‌کنید و ممکن است کارتان مدتی طول بکشد، لازم است اطمینان حاصل کنید که در فرایند تولید، از قوانین مربوط تخطی نکنید.

محدودیت‌هایی برای ساعات کار کودکان، شامل تمرین آنها، وجود دارد و کودکان باید با فرد بزرگسالی که مسئولیت مراقبت از آنها را برعهده دارد، همراه شوند. در صورت طولانی بودن مدت همکاری آنها، پیش‌بینی وقت کافی برای استراحت و شادی و تدارک امکانات آموزشی آنها، ضروری است. آنها باید اجازه والدین خود را داشته باشند و نیز ممکن است نیازمند اجازه از مدیر مدرسه یا یک نظام محلی نیز باشند. برای استفاده بیش از چهار روز از دانش‌آموزان، در مدت زمانی شش‌ماهه، لازم است مجوز گرفته شود.

محدودیت‌های دیگری در استفاده از کودکان وجود دارد. کودکان زیر ۱۲ سال، نمی‌توانند در هیچ فعالیت بالقوه خطرناکی شرکت کنند. در سنین بین ۱۲ تا ۱۶، آنان برای مبادرت به هر فقره کار بالقوه خطرناک باید آموزش ببینند و مجوز آموذگی دریافت کنند. یک کودک زیر ۱۳ سال نمی‌تواند با وسایل نقلیه کشاورزی، شامل تراکتور، رانندگی کند. تناسب وضعیت جسمانی و عرف هم محدودیت‌هایی در استفاده از کودکان ایجاد می‌کنند. نباید کودکان را در معرض آنچه ممکن است به ناراحتی و پریشانی آنها منجر شود، قرار داد. مثلاً نباید خطری برای محل بازی کودکان در یک نمایش ایجاد کرد یا در یک برنامه خبری یا مستند، از آنها سوالات نگران‌کننده پرسید.

کار کردن با حیوانات

تنها به علت رفتارهای پیش‌بینی نشده حیوانات

نیست که گفته می‌شود از کار کردن با حیوانات احتراز کنید. در انگلستان، چهار قانون عمده در زمینه کار کردن با حیوانات در عرصه فیلم‌سازی وجود دارد. بعضی از مواد این قانون با آنچه در اسکاتلند و ایرلند شمالی اجرا می‌شود، متفاوت است.

قانون حمایت از حیوانات، مصوب

۱۹۱۱

این قانون، به صورت اساسی بدرفتاری با حیوانات را منع می‌کند.

قانون نحوه به‌کارگیری حیوانات

در کارهای نمایشی، مصوب ۱۹۲۵

طبق این قانون، کسانی که حیوانات را برای کارهای نمایشی تربیت می‌کنند یا آنها را نمایش می‌دهند، برای این کار باید از مقامات محلی، مجوز داشته باشند. نیروهای پلیس و نظامی، بنگاه‌های کشاورزی و کسانی که با مقاصد ورزشی چنین می‌کنند، از این قاعده مستثنا هستند. این موضوع ممکن است برای برنامه‌ای که می‌خواهد از حیوانات تربیت‌شده استفاده کند، قابل توجه باشد.

قانون مربوط به استفاده از حیوانات

در فیلم‌سازی، مصوب ۱۹۳۷

این قانون نمایش فیلم‌هایی را که ساخته شدن آنها مستلزم رفتار بی‌رحمانه با حیوانات است، منع می‌کند. با نظارت این قانون، حتی اگر قرار است برنامه‌ای درباره رفتار ظالمانه و غیرقانونی با حیوانات ساخته شود (مثل شکار گورکن)، شما مجاز نیستید نشان دهید چه اتفاقاتی می‌افتد.

قانون مربوط به حیوانات وحشی

خطرناک، مصوب ۱۹۷۶

طبق این قانون، نگهداری خصوصی این نوع حیوانات، مستلزم اخذ مجوز است. سیرک‌ها، باغ وحش‌ها، مغازه‌های فروش حیوانات خانگی و آزمایشگاه‌های علمی مخصوص، از این موضوع معاف هستند. این قانون، فهرست بلندی ارائه می‌کند که در آن، انواع گوناگونی از حیوانات، وحشی شناخته شده‌اند. برای اینکه بفهمید آیا حیوانات خانگی جذابی که در یک مجموعه آپارتمانی نگهداری می‌شوند شامل این فهرست می‌شوند یا خیر، ممکن است به یک فرهنگ مفصل لغات نیاز پیدا کنید.

قواعد متفاوتی در استفاده از حیوانات خانگی وجود دارد. بخش رفاه حیوانات در اداره محیط

زیست محلی، و اداره امور روستایی و تغذیه می‌توانند به شما مشاوره بدهند و در مواردی، باید بدانید با حیوانات مزرعه، خانگی، وحشی و گونه‌های در معرض خطر، چه می‌کنید. اگر بخواهید حیوانی را به منظور تهیه یک برنامه به کشور بیاورید، اداره گمرکات و مالیات هم دخیل خواهند شد.

انتقال حیوانات به محل ضبط برنامه، ممکن است به بروز مشکلاتی منجر شود. انتقال احشام به اجازه ویژه نیاز دارد. اداره بهداشت حیوانات محل، توصیه‌های لازم را به شما خواهد کرد. در مواقعی که در منطقه‌های درگیر یا در معرض شیوع بیماری‌های واگیردار، مثل جنون گاوی، تب خوک، یا هاری قرار دارید، ممکن است انتقال حیوانات در بخش‌هایی از کشور ممنوع شود. این موضوع را از شعبه محلی مربوط پرس‌وجو کنید.

راهنماهایی هم برای نحوه کار کردن با حیوانات منتشر شده است. اگرچه در آنها توصیه‌های مفیدی درباره نحوه رفتار با حیوانات وجود دارد، بسیاری از آنها به کار کردن با حیوانات در برنامه‌های نمایشی هم پرداخته‌اند. مهم‌ترین نکته، مراعات و پابندی به رفاه حیوانات و نه صرفاً خودداری از رفتارهای ظالمانه است. حیوان ناآرام و از کارافتاده یا بیمار، نه تنها بد ظاهر می‌شود، بلکه ممکن است برای مجری‌ها، مشارکت‌کنندگان و اعضای گروه تولید، خطر ایجاد کند. هر نوع جراحت، خواه در حیوانات یا در انسان‌ها، بی‌درنگ باید مداوا شود. بنابراین، هرچه سریع‌تر بررسی کنید که نزدیک‌ترین دامپزشکی یا بیمارستان، در کجا قرار دارد.

قوانین متفرقه

علاوه بر قوانین مربوط به امور دولتی، رویه‌های قضایی و مدنی مرتبط با انسان‌ها و حیوانات، رعایت پنج دسته دیگر از قوانین نیز ضروری است. از این میان، دو دسته اول و دوم در آنچه می‌شود نشان داد تأثیر می‌گذارد، دسته سوم، ناظر بر چگونگی نگهداری اطلاعات تحقیق است و چهارمی، درباره دسترسی پلیس به یافته‌های تحقیق، بحث می‌کند.

قانون هزینه‌نگاری، مصوب ۱۹۵۹ و ۱۹۹۹ این قانون، فهرستی از فعالیت‌ها را ذکر و عنوان می‌کند که از نظر قانون «یک مقاله هزینه‌نگار به حساب می‌آید اگر در کل یا در بخشی از آن،

فعالیت‌های مندرج در فهرست ارائه‌شده، تشریح شده باشد، به آنها یا به موضوعات مرتبط با آنها پرداخته شده باشد.»

قانون مرتبط با شواهد جنایی و

پلیس، مصوب ۱۹۸۴

معمولاً با عنوان PACE شناخته می‌شود. این قانون به پلیس اجازه می‌دهد به منابع ژورنالیستی، شامل نوارهای ویدیویی، دسترسی پیدا کند و از آنها به عنوان شواهد، در مواردی که یک جرم قابل تعقیب مستلزم دستگیری ارتکاب‌کننده یا ارتکاب‌کنندگان است، استفاده کند. برای اجرای این کار، قاضی باید حکم صادر کند و پلیس قبل از دریافت این مواد، باید نامه‌ای مبنی بر درخواست این مواد ارائه دهد.

قانون محافظت از داده‌ها، مصوب

۱۹۸۳ و ۱۹۹۸

براساس این قانون، مردم باید به اطلاعاتی که درباره آنها نگهداری می‌شود، دسترسی داشته باشند. اطلاعات باید منصفانه و به شکلی قانونی پردازش شوند؛ با اهداف معین فرآوری شوند؛ به حد کفایت، مرتبط، و عاری از افراط و زیاده‌روی باشند؛ مُثَقَن باشند؛ محفوظ باشند؛ متناسب با حقوق منبع اطلاعات پردازش شوند و بدون محافظت کامل به کشور دیگری منتقل نشوند. لازم است درخصوص اطلاعاتی که بالقوه حاکی از نشانه‌های بی‌آبرویی هستند؛ مثلاً عنوان «الکی»، «ناراحت از کارکردن با...» و ... احتیاط کنید. باید از دسترسی افراد فاقد صلاحیت به این اطلاعات و تا حد امکان، از ناقص شدن یا نابودی این اطلاعات جلوگیری کنید. کسانی که در رایانه خود اطلاعاتی درباره افراد زنده دارند، باید رایانه خود را نزد واحد ثبت اطلاعات در اداره نظارت بر اطلاعات، که در عین حال مسئول آزادی اطلاعات نیز هست، ثبت کنند. در شرایطی ممکن است پرونده‌های کاغذی مشمول معافیت مندرج در قانون مصوب در ۱۹۹۸ شوند.

قانون حقوق بشر، مصوب ۱۹۹۸

هدف این قانون، محافظت از افراد، در قبال پایمال شدن حقوقشان به دست صاحبان قدرت است. دو حق رقیب (حق خصوصی و شخصی بودن ابراز نظر و حق آزادی بیان) در این قانون تنیده شده است که مشکلاتی را برای برنامه‌سازان به دنبال می‌آورد. پرونده‌های درحال بررسی در دادگاه‌ها، نشان می‌دهند که اولویت

مسائل حساس (مسائلی که پژوهشگران باید درخصوص آنها به متخصصان مراجعه کنند)، تغییر می‌کند و در آینده هم تغییر خواهد کرد.

کفر و زندقه

این موضوع، تنها، ناظر بر مغایرت با مسیحیت است. چنین به نظر می‌رسد که کلیساهای مسیحی، خود، چندان رغبتی به پیگیری تولیداتی نداشته باشند که ممکن است کفرآمیز تلقی شوند، زیرا این مسئله هنوز مشمول قانون عرفی می‌شود، اما افراد می‌توانند بر این مبنای از برنامه‌های شکایت کنند. تجربه سلمان رشدی نشان داد که اگر قانون ناظر بر تعریف کفر از دیدگاه تنها یک دین باشد و نظره‌های دیگر ادیان را شامل نشود، شما یا شرکتی که برای آن کار می‌کنید، نمی‌توانید از مخالفت پیروان دیگر ادیان، در امان باشید.

اخلاق

آنچه در بریتانیا صرفاً ملاحظه اخلاقی به حساب می‌آید، ممکن است به صورت قانونی در دیگر نقاط عالم، قابل اعمال باشد. بنابراین، اگر بنا دارید در تولید برنامه‌ای، با خارجی‌ها مشارکت کنید یا به فروش محصول خود در خارج، فکر می‌کنید، لازم است جنبه‌های مختلف قوانین خارجی را لحاظ کنید. در وهله نخست، کسانی که با آنها سروکار دارید باید بتوانند به شما اعتماد کنند. هیچ اشکالی ندارد که در برابر کسی که موقعیت شغلی برایش مهم است طوری وانمود کنید که انگار دستیار تهیه‌کننده یا چیز دیگری هستید، اما نباید مستقیماً درباره موقعیت شغلی خود در تولید، دروغ بگویید. پس اگر تاکنون سفارش کاری از کسی نگرفته‌اید، نگویید که برای شیکه چهار یا BBC کار می‌کنید. این به عبارت‌پردازی هوشمندانه برمی‌گردد. مثلاً می‌توانید بگویید دارید برای برنامه‌ای اطلاعات گردآوری می‌کنید که قرار است به یکی از شبکه‌ها تحویل داده شود. هیچ‌یک از موارد در بازجویی‌های قانونی روا نیست، زیرا این وادی پر از مخاطرات قانونی است.

تعهد دیگر شما، در برابر مشارکت‌کنندگان در برنامه است. شمار اندکی از کسانی که با رسانه سروکار ندارند، از تأثیر حضور در یک برنامه در زندگی خود آگاهند. شما باید این موضوع را به نیابت از آنها لحاظ کنید. مثلاً، آیا همکاری آنها به پیگرد قانونی منجر خواهد شد؟ وقتی با مجرمان

از مذاکرات ضبط‌شده
مجلس، به‌طور
عمده می‌توان در
برنامه‌های خبری،
برنامه‌های مرتبط
با امور جاری
یا برنامه‌های
آموزشی استفاده
کرد. در برنامه‌های
سرگرم‌کننده یا
برنامه‌هایی که
قالب مجله‌ای
دارند، استفاده از
این مطالب، باید
کاملاً احتیاط‌آمیز
و با تبعیت از نظر
متخصصان باشد.

سروکار پیدا می‌کنید، ممکن است تولید برنامه مخاطرات قانونی پیچیده‌ای پیش پایتان بگذارد. خویشاوندان، دوستان یا همسایه‌های آنها چه احساسی در این باره دارند یا چه اقداماتی خواهند کرد؟ آنچه مجرمان می‌گویند، در دورنمای شغلی اطرافیان‌شان چه تأثیراتی خواهد گذاشت؟ باید توازن معقولی بین مصلحت پلیس و حق افراد، در دانستن عواقب کاری که می‌کنند، برقرار کنید.

همچنین، باید این نکته را در نظر داشته باشید اطلاعاتی که گردآوری می‌کنید تا چه حد، فردی را که با او مصاحبه می‌کنید، می‌شناساند. در برنامه‌های تلویزیونی، که معمولاً فاصله بین اولین تماس و زمان ضبط، طولانی است، افراد نامزد شده، وقت کافی برای فکر کردن و اخذ تصمیم عاقلانه دارند، اما در برنامه‌های رادیویی که معمولاً مصاحبه‌ها خیلی سریع و در همان محل ملاقات، روی نوار ضبط می‌شود، این موضوع، یک امر خطیر می‌شود. انواع اتفاقات بیرونی، ممکن است در آنچه یک فرد می‌گوید اثر بگذارد سفری طولانی و خسته‌کننده ممکن است حال و هوای مصاحبه‌شونده را عوض کند، چندان که ممکن است آنچه درباره وضعیت خاص می‌گوید بسیار افراطی‌تر از آن باشد که در واقع هست.

ملاحظات اخلاقی دیگری هم درخصوص مشارکت‌کنندگان وجود دارد. این، یک اصل مفروض است که منابع اطلاعاتی، همواره باید محافظت شوند. این نکته صرفاً مبنی از نوع دوستی نیست. اگر شما فردی مشهور شوید که در حق منابع اطلاعاتی خود جفا می‌کند، در آینده، مردم به همکاری با شما کمتر تمایل خواهند داشت. اگرچه ممکن است خلاف میل باطنی شما باشد و مجبور شوید نامه‌ها و اطلاعات دریافت‌شده را، وقتی که احتمال می‌رود فرستنده آنها لو برود، نابود کنید. اگرچه انواع مشخصی از مواد ژورنالیستی از قانون شواهد جنایی و پلیسی، مصوب در سال ۱۹۸۴، مستثنا شده است، پلیس این قدرت را دارد که در شرایط خاص، حکمی دال بر دسترسی به تمام مواد اطلاعاتی بگیرد. این ممکن است تمام منابع شما را لو بدهد.

براساس قانون پخش برنامه، مصوب ۱۹۹۰ بر حوزه‌های مختلف و جنبه‌های گوناگونی از برنامه‌ها نظارت اعمال می‌شود. اینها عبارت‌اند از:

در گزارش هر چیزی که احتمال دارد موجب تحریک نفرت و انزجار، ضد هر گروه نژادی شود، احتیاط لازم مبذول شود. حتی اگر قانونی بودن محتوای یک مسئله مرتبط با یک گروه نژادی، بدیهی به نظر برسد، عمل گزارش کردن آن ممکن است ضدقانون باشد. این نکته درباره افترا نیز صحت دارد: انعکاس یک بیانیه افتراآمیز ضد فرد یا گروهی دیگر، ممکن است عملی غیرقانونی تلقی و موجب پیگیری حقوقی شود.

- خشونت

- نقض ذوق سلیم و حُسن سلوک

- تشویق و ترغیب به جرم و جُنحه

- هرچه ممکن است به بی‌نظمی عمومی منجر شود.

- آنچه مغایر عواطف عمومی است.

موارد فوق، در قانون، تعریف نشده‌اند، بلکه در مشرب و کردارهای پخش‌کنندگان برنامه نهفته‌اند. ساعت نه، در جدول پخش برنامه‌ها، یک نقطه عطف است. در این ساعت، با این فرض که کودکان پای تلویزیون نیستند، مواد متفاوتی عرضه خواهد شد. علاوه بر اینها، نکات حساس دیگری هم وجود دارند که نباید از آنها غفلت کرد. مثلاً پخش‌کنندگان برنامه‌ها، راهنماهای مفصلی برای تشخیص «کلام ناشایست» تدارک دیده‌اند؛ کلامی که بینندگان، تجربه‌های زیادی از آن دارند.

حمایت مالی از برنامه

کمیسیون مستقل تلویزیون، قواعد حمایت مالی از برنامه‌ها را منتشر کرده است. این قواعد بیان می‌کنند که چطور و چه زمانی، شرکتی که در حیطه برنامه‌سازی فعال نیست، می‌تواند به منظور تبلیغ خود، هزینه‌های کامل یا بخشی از هزینه‌های تولید یک برنامه را تقبل کند. برخی شرکت‌ها، از قبیل بنگاه‌های اقتصادی که از تبلیغ در رادیو و تلویزیون محروم شده‌اند و سازندگان داروهایی که فروش آنها صرفاً با ارائه نسخه پزشک مجاز است، نمی‌توانند حامی مالی برنامه‌ها شوند. تبلیغات احزاب سیاسی نیز از این قبیل موارد به حساب می‌آید. برنامه‌های خبری، برنامه‌هایی که به امور جاری می‌پردازند و برنامه‌های مرتبط با مشاغل نیز نمی‌توانند حامی مالی داشته باشند. **BBC** هم راهکارهایی برای تولیدات مشترک و تأمین مشارکتی هزینه‌های خود، دارد.

اغلب این الزامات، به‌خصوص آنهایی که جنبه اعتباری دارند، چیزهایی هستند که خود تهیه‌کننده به آنها می‌پردازد، اما حوزه‌ای که معمولاً پژوهشگر در آنها مسئولیت بیشتری دارد، محتوای برنامه است. این موضوع، به‌خصوص، در مواقعی که پژوهشگر درگیر کارگردانی صحنه‌های یک واقعه است و دیگری هزینه‌های آن را پرداخته یا مواد تصویری تکمیلی را دیگری فراهم کرده است، به چشم می‌خورد. حامی مالی باید به‌وضوح، در ابتدا و انتهای

برنامه، معرفی شود، اما هر اشاره‌ای به‌منظور تبلیغ کالاها یا فعالیت‌های حامی مالی، باید از نظر تدوین، جایگاهی معقول داشته باشد و نباید به شکلی ناروا برجسته شود. به‌خصوص وقتی که شرکت‌های دخانیاتی، حمایت مالی برنامه را برعهده دارند، مراقب باشید؛ چون اگرچه ممکن است حمایت مالی آنها از واقعه‌ای که برنامه شما آن را پوشش می‌دهد کاملاً قانونی باشد، اما تبلیغ دخانیات کاملاً ممنوع شده است. حامی مالی برنامه در زمینه تدارک مواد تصویری تکمیلی نیز باید معرفی شود.

خواه برنامه‌ای تحت حمایت مالی قرار گرفته باشد یا خیر، باید درباره علائم تجاری و کالا‌هایی که در برنامه ظاهر می‌شوند دقت کافی به خرج بدهید. هیچ‌وقت به یک شرکت قول ندهید که برای او در پخش، تبلیغ می‌کنید. همچنین باید اطمینان حاصل کنید که علائم تجاری دیده نمی‌شوند، مگر اینکه احتراز از تصویربرداری در اطراف آنها غیرممکن باشد. در هر حال، باید کاری کنید که حضور این علائم در کار شما به حداقل برسد و حتی اگر لازم شد، باید آنها را با شطرنجی کردن بپوشانید. دقت کنید که در پس‌زمینه چه چیزی دیده می‌شود یا مردم چه پوشیده‌اند. مثلاً آیا روی لباس آنها یکی از علائم تجاری یا شعاری که سازمان خاصی را تبلیغ می‌کند، حک نشده است؟

حقوق مصنفان و مؤلفان

حقوق مصنفان و مؤلفان و دیگر حوزه‌های قانون، قلمروهایی کاملاً تخصصی شده هستند که تغییر می‌کنند؛ هم به علت وضع قوانین جدید و هم به علت آنکه رویه‌های قضایی در مرحله عمل، آزمایش و اصلاح می‌شوند. اولین قانون حقوق مصنفان و مؤلفان، به شکل پیشرفته آن، در سال ۱۹۱۱ وضع شد. این قانون در سال‌های ۱۹۵۶، ۱۹۸۸ و ۱۹۹۵، مورد بازبینی قرار گرفت و هنوز هم نیازمند اصلاح است. توقعی نیست که پژوهشگر تمام جزئیات این قوانین را بداند، اما باید از وجود آنها آگاه باشد.

حقوق مصنفان و مؤلفان، حوزه‌ای بسیار پردرآمد برای وکلا و حقوقدانان است. این بخش، از شما، یک متخصص در این حوزه نمی‌سازد، زیرا به‌ضرورت، بسیاری از مباحث حقوقی را ساده‌سازی می‌کند. تقریباً برای تمام اصولی که در اینجا ذکر می‌شود، استثنائاتی وجود دارد. این

بخش، به قوانین بریتانیا، نیز می‌پردازد که شامل بخش‌هایی از حقوق بین‌الملل هم می‌شود. بنابراین، نه تنها باید شرایط کشور خودتان را، بلکه شرایط هر کشور دیگری را که قرار است برنامه شما در آن به فروش برسد، لحاظ کنید.

مسائل پیچیده‌ای در این زمینه وجود دارد که معمولاً از آن با عنوان «ظرایف تودرتوی حقوق مؤلفان» یاد می‌شود. فرض کنید می‌خواهید در برنامه خود قطعه‌ای از شعرخوانی یک شاعر را ضبط کنید، در حالی که قطعه‌ای موسیقی به‌صورت زیرصدا، آن را همراهی کند. در اینجا، شما با حقوق متنوعی سروکار دارید: حتی که به شعر، موسیقی و به شاعر برای قرائت شعر تعلق می‌گیرد. اگر از پیش می‌توانید حدس بزنید با چه نوع مشکلاتی مواجه خواهید شد. وقت کافی خواهید داشت تا به متخصصان مراجعه و موضوع را با آنها بررسی کنید.

حقوق مؤلفان

حقوق مؤلفان، نوعی مالکیت است، مثل مالکیت یک ساختمان. اگر شما می‌خواهید از این حق استفاده کنید، باید با مالک آن به توافق برسید. این حق ممکن است به‌صورت یک هدیه در اختیار دیگری گذاشته شود یا به فروش برسد تا هرطور که خریدار می‌خواهد از آن استفاده کند یا می‌تواند برای مدتی معین و در شرایطی مورد توافق، به ودیعه داده شود. به‌عبارت دیگر، می‌توانید همه یا بخشی از یک ساختمان را در ازای مبلغ و در طی زمان معین، اجاره کنید. ممکن است بر نوع استفاده شما از این ملک هم محدودیت‌هایی تحمیل شود، مثلاً اینکه آیا شما اصلاً حق اعمال تغییر یا دستکاری در آن را دارید یا خیر.

حقوق مؤلفان به این شیوه‌ها اعمال می‌شود، با این تفاوت که آنچه در ملکیت قرار دارد، کاری است که انجام شده است. کاری که گاهی به آن «ملک فکری» می‌گویند. این ملک، ممکن است یک نوشته، نقاشی، عکس، مجسمه، طرح، قطعه تصنیف‌شده موسیقی، یا یک نرم‌افزار رایانه‌ای باشد. این مالکیت ممکن است به یک فیلم، نوار، ترجمه یک اثر ادبی و... تعلق گیرد. برای اثر، حقوق معینی، مانند: حق انتشار، حق نمایش و... می‌توان تعریف کرد و آنها را به افراد یا مؤسسات مختلف فروخت. این حقوق، موضوع ارث هم می‌شوند و از مالک به بازماندگان او هم منتقل می‌شوند.

دارندگان و مالکان حقوق مؤلفان

ممکن است مالک یک اثر، صاحب حق مؤلف آن نباشد. مالک حق مؤلف، کسی است که آن اثر را خلق کرده است. بنابراین کسی که نامه‌ای را در اختیار دارد، مالک حق مؤلف نیست، کسی این حق را دارد که آن نامه را نوشته است. مالک حق مؤلف ممکن است چیزی از شما بگیرد تا به آن اثر دسترسی پیدا کنید، اما اگر بخواهید از آن اثر در برنامه‌تان استفاده کنید، باید اجازه مالک حق مؤلف را اخذ کنید. مثلاً، مؤسسه فیلم بریتانیا، هم آرشیو فیلم و هم بایگانی عکس دارد، اما این مؤسسه، مالک حق مؤلف اکثر این آثار نیست. ممکن است شما از یک گالری اجازه بگیرید که در آن تصویربرداری کنید، اما این اجازه، مجوزی برای تصویربرداری از نمایشگاهی که در آن برگزار می‌شود، نیست؛ زیرا بید است گالری حقوق مؤلف همه آن کارها را در اختیار داشته باشد. آن مبلغی که به صاحب گالری پرداخت کرده‌اید، حق ورود شما به گالری را تضمین می‌کند و چنانچه بخواهید از آثاری که در آن گالری نمایش داده می‌شود عکس بگیرید، لازم است با نقاش، یا مجسمه‌ساز یا مالک حقوق مؤلف آن آثار، مذاکره کنید. اگر از نسخه‌ای از یک اثر هنری که یک گالری اصل آن را در اختیار دارد، استفاده می‌کنید، احتمالاً مجبور خواهید بود که مبلغی را به منزله بازتولید آن اثر، پرداخت کنید. این امر، حتی، اگر اصل اثر خارج از دایره شمول حقوق مؤلفان باشد، هم موضوعیت دارد، زیرا اصل اثر یک چیز است و عکسی هم که از آن گرفته شده است خودش اثری مستقل به حساب می‌آید و لذا دارای حق مؤلف است.

آیا این حق مؤلف است؟

اگر بسیار موشکافانه صحبت کنیم، بخشی از پولی که شما بابت نمایش کار برخی افراد می‌پردازید، مشمول حق مؤلف نمی‌شود. اگر شما بخواهید گزیده‌ای از یک فیلم یا نمایشنامه تلویزیونی را در کار خودتان نشان بدهید، افرادی معین مانند: هنرپیشه، کارگردان، یا بدل کار ممکن است پیشاپیش اجازه تکرار فیلم را به شرکت تولیدکننده آن اثر واگذار کرده باشند. این موضوع، از قراردادی تا قرارداد دیگر فرق می‌کند و برای دانستن نوع رابطه افراد دخیل در کار تولید یک اثر، لازم است به قرارداد آن، مراجعه کنید. به طور کلی، حق مجری‌ها هم ذیل قانون

حقوق مصنفان، طراح‌ی و اختراعات مصوب ۱۹۸۸، قرار می‌گیرد.

وقتی از یک گروه موسیقی تصویربرداری می‌کنید، اعضای آن گروه از شما پول مطالبه خواهند کرد. این موضوع ربطی به حقوق مؤلفان ندارد، بلکه ناشی از موافقتنامه «اتحادیه موسیقیدانان و نوازندگان» است. البته، علاوه بر پولی که به اعضای گروه می‌پردازید، باید حق مصنف آن اثر موسیقی را که گروه یادشده اجرا می‌کرد، پرداخت کنید.

در کل، به مستخدمان یک شرکت تولیدی در فعالیتی که به‌عنوان بخشی از کارشان انجام می‌گیرد، حق مؤلف تعلق نمی‌گیرد. اما، این قاعده عام هم استثنائاتی دارد: این موضوع به نوع قرارداد استخدام بستگی دارد.

طول زمان قابلیت اعمال حقوق مؤلفان و مصنفان

از اول ژانویه ۱۹۹۶، در انگلستان موافقت شد که حق مؤلف بر یک اثر، تا ۷۰ سال بعد از مرگ خالق آن، مراعات شود. پیشتر، این دوره، پنجاه سال بود، همان‌طور که هنوز در بسیاری از کشورهای دیگر دنیا این‌طور است. بنابراین، اثر مؤلفی که در اول ژانویه بمیرد، ۳۶۵ روز یا ۳۶۶ روز در یک سال کبیسه، و ۷۰ سال بعد در انگلستان و دیگر کشورهای عضو اتحادیه اروپا به بازار عمومی منتقل می‌شود و دیگران بدون پرداخت حق مؤلف می‌توانند از آن استفاده کنند. این دوره ۷۰ ساله، به همه کارهای یک مؤلف، خواه کاری که در پنج‌سالگی انجام داده یا کاری که روز قبل از مرگ منتشر کرده است، تسری پیدا می‌کند. تنها استثنا بر این قاعده، کتاب **پیتر پن** اثر جی ام بری متوفی در سال ۱۹۳۷ است. او حق مؤلف این کار را برای همیشه به بیمارستان گریت اورموند استریت واگذار کرده است تا کارش به هر شکلی که بازتولید شود، حقوق آن به این بیمارستان تعلق بگیرد. دیگر آثار این نویسنده مشمول قانون عام حقوق مؤلف می‌شود.

اگر اثری به شکل جمعی تولید شده باشد، دوره حقوق مؤلف، بعد از مرگ آخرین عضو گروه تولیدکننده، محاسبه می‌شود. مثلاً آوازهای لنون مک کارتنی زمانی از شمول حقوق مؤلف خارج می‌شود که نویسنده از دنیا برود.

چون حقوق مؤلف تفکیک می‌شود، در صورت فروش برنامه شما به کشورهای خارجی، به‌طور

حتم، با این موضوع مواجه خواهید شد که باید حق مؤلف را برای استفاده از آثارشان در کشورهای مختلف دنیا، پرداخت کنید. این امر، به‌ویژه وقتی که برنامه شما یک تولید مشترک است و در آن، از موسیقی یا قطعات تصویری تجاری استفاده شده باشد، موضوعیت پیدا می‌کند. اگر با کشورهای مختلف دنیا سروکار داشته باشید، متوجه خواهید شد که طول دوره مراعات حقوق مؤلفان در کشورهای مختلف، متفاوت است.

برنامه‌ای که برای پخش عمومی به فروش می‌رسد، باید حقوق مؤلفان را پرداخت کرده باشد. این موضوع وقتی هم که برنامه به جای پخش عمومی به شکل ویدیویی به فروش برسد، مصداق دارد. مبلغی که باید پرداخت شود متناسب با اندازه بازار بالقوه است، به این معنا که به احتمال زیاد، قیمت حق مؤلف برای اثری صرفاً آموزشی که قرار است به نهادهای آموزشی فروخته شود، با قیمت آن، وقتی که قرار است این برنامه به بازار آزاد عرضه شود، متفاوت خواهد بود.

قواعد مربوط به افزایش دوره اعتبار حقوق مؤلف

دوره دوام حقوق مؤلف اثری که در ۳۱ دسامبر ۱۹۹۵ مشمول حقوق مؤلف بود، به دنبال تصویب قانون جدید، تا هفتاد سال تمدید شد. آشنایان با حساب و قانون، درخواهند یافت که کار برخی نویسندگان، مانند رودیارد کیپلینگ متوفی سال ۱۹۳۶ و برخی مصنفان موسیقی، مانند سر ادوارد الگار متوفی سال ۱۹۳۴ که دوره اعتبار حقوق مؤلف آنها منقضی شده بود، دوباره مشمول این حقوق شدند. هرکس که تا قبل از انقضای حقوق مؤلف، مالک آن حقوق بود، در دوره تمدیدشده نیز مالک آن به حساب می‌آید. از کارهایی که در چنین وضعیتی قرار دارند، می‌توان در مدتی «معقول» با مطلع کردن مالک آنها، استفاده کرد. البته، ممکن است تعیین اینکه معقول چیست، نیاز به مشاوره حقوقی داشته باشد. کارهایی که تولید آنها پیش از جولای ۱۹۹۵ سفارش داده شده بود و قراردادی دال بر این موضوع دارند و طبق قرارداد، بنا بوده است از کارهایی استفاده کنند که در آن تاریخ، از شمول دوره مراعات حقوق مؤلف، خارج شده بودند و اموال عمومی به حساب می‌آمدند، با مشکلی مواجه شدند: آیا می‌توان از کارهایی که در زمان امضای قرارداد

تولید، اموال عمومی به حساب می‌آمدند استفاده کرد؟ پاسخ مثبت است.

اینترنت

در پایان سال ۱۹۹۶، ۱۶۰ کشور دنیا درباره قائل شدن حق مؤلف برای برخی انواع معین کار در اینترنت به توافق رسیدند. هنوز بسیار زود است درباره آثار این توافق روی برنامه‌سازان صحبت کرد، اما این قلمروی است که کارگزاران برنامه‌سازی باید از آن آگاه باشند و تحولات قانونی آن را دنبال کنند.

آثار پس از مرگ

اثری که پس از مرگ یک نویسنده در میان کارهای او پیدا می‌شود، یا سال‌ها پس از مرگ او کشف می‌شود، تا سال ۲۰۴۰ یا تا ۵۰ سال پس از پایان سالی که آن اثر کشف شده است - هر کدام که زودتر باشد - مشمول حقوق مؤلف خواهد بود و پس از این مدت، در دسترس عموم قرار خواهد گرفت. برای اینکه چگونه می‌شود یک اثر «در اختیار عموم» قرار داده شود، شش تعریف مختلف وجود دارد.

حق انتشار

این، حوزه تازه‌ای از حقوق مؤلف است که مصوبه ۱۹۹۵، قواعد دوره حق مؤلف و حقوق اجرای آثار هنری آن را مطرح کرد. حق مؤلف، معمولاً، متعلق به نویسنده یک اثر است، اما اگر فرد یا مؤسسه، قطعه‌ای منتشر نشده را که دیگر مشمول حق مؤلف نیست، در اختیار عموم قرار بدهد، مالک حق مؤلف آن خواهد شد. دوره حق مؤلف این نوع آثار، بیست و پنج سال است.

حق مؤلف مجلس‌ها

مجلس‌ها (هر دو مجلس عوام و اعیان) مالک حقوق کارهایی هستند که زیر نظر آنها انجام گرفته است و حقوق مؤلف این کارها در اختیار ریاست یا سخنگوی این دو مجلس قرار دارد. حق مؤلف مجلس تا پنجاه سال بعد از پایان سال انجام‌دادن آن کار، طول می‌کشد. نظارت‌های متنوعی بر انتشار سخنرانی‌های ایرادشده در مجلس اعمال می‌شود.

حق مؤلف دربار

این حقوق به کارهایی که خدمتگزاران یا مستخدمان دربار یا حکومت به منزله وظیفه حکومتی انجام می‌دهند، تعلق می‌گیرد. این حقوق، حوزه‌ای بسیار پیچیده را تشکیل می‌دهند، به نحوی که فهم آن نیاز به دانشی

تخصصی دارد. حقوق مؤلف دربار، ممکن است ۱۲۵ سال، ۷۵ سال، یا ۵۰ سال از آخر سال تقویمی انجام‌دادن آن یا اعلان آن طول بکشد. دقت داشته باشید که مصوبات مجلس، پیش از توشیح ملکه، مشمول حقوق مؤلف دربار خواهد شد.

کارهای فاقد مؤلف شناخته‌شده و آثار سنتی

کارهای فاقد مؤلف شناخته‌شده و آثار سنتی نیز، مشمول حقوق مؤلف می‌شوند، اما بستگی به این دارد که آنها اولین بار چگونه در دسترس عموم قرار گرفته‌اند. لازم است دقیقاً درباره ناشناس بودن مؤلف اثر، بررسی و اطمینان حاصل شود. این که هیچ‌کس در دفتر شما نمی‌داند مؤلف یک اثر کیست، بدان معنا نخواهد بود که نمی‌توان مؤلف آن اثر، مثلاً یک داستان، را پیدا کرد. شما باید بتوانید ثابت کنید تمام تلاش‌تان را برای پیدا کردن مالک حق مؤلف انجام داده‌اید. اطلاق سنتی به یک اثر هم نکته‌ای حساس است. تنها اینکه تصنیفی را یک خواننده محلی خوانده است دلیل نمی‌شود که برای آن تصنیف، حق مؤلف وجود ندارد. شاید آن اثر، تعمداً، به گونه‌ای تصنیف یا تنظیم شده است که مانند آهنگ‌های محلی به‌نظر برسد.

حق مؤلف به چه چیزهایی تعلق می‌گیرد؟ درباره برنامه‌هایی که برای پخش، تولید می‌شود و نیز ویدیوهایی که به قصد پخش، تولید نمی‌شوند، خوب است به انواع حقوق مؤلف، ذیل چهار مقوله توجه کنید: کلمات، تصاویر، صدا و اخلاق.

کلمات

کلام منتشرشده، خواه شعر یا نثر، ممکن است از کاری که هنوز مشمول حق مؤلف است، نقل شود. آیا نقل قول شما یک ترجمه است؟ چه زمانی این ترجمه انجام گرفته است؟ ممکن است بخواهید یک نمایشنامه یونانی را که ۲۰۰۰ سال پیش نوشته شده است، اجرا کنید. البته، مثل دیگران، شما هم متن ترجمه‌شده‌ای را به دست خواهید گرفت. حالا، پرسش این است که آیا این ترجمه، مشمول حق مؤلف می‌شود یا نه؟

به یاد داشته باشید که تصنیف‌ها از شعر و موسیقی تشکیل می‌شوند. اگر از اپرایی استفاده می‌کنید که کلام آن از ایتالیایی به انگلیسی ترجمه شده است، آیا این ترجمه، مشمول حقوق

گاهی رسیدگی به درخواست تجدیدنظر درباره حکم دادگاه یا طول و کیفیت آن، مدت‌ها طول می‌کشد و نتیجه این رسیدگی هم چندان مورد توجه قرار نمی‌گیرد. در این موارد، نباید غافل باشید و باید نتیجه رسیدگی مجدد را گزارش کنید.

مؤلف نمی‌شود؟ سرودها هم مسئله دارند، زیرا غالباً، کلمات و شعرهای کهن با آهنگ‌های جدید یا آهنگ‌های قدیم با کلمات جدید همراه می‌شوند. تکلیف این بخش‌های جدید با حقوق مؤلفان چیست؟

ممکن است یک کتاب، خارج از شمول حق مؤلف باشد، ولی نمایشنامه یا فیلم‌هایی که از آنها اقتباس شده‌اند الزاماً چنین نیستند. کارهایی که به علت مرگ مؤلف ناتمام مانده‌اند، ممکن است توسط شخص دیگری به سرانجام رسیده باشند. **راز ادوین درود** اثر چارلز دیکنز، شاید شناخته‌شده‌ترین مثال باشد.

عکس

باید پیدا کنید که چه کسی کار را سفارش داده است. آیا به عکاس برای گرفتن پول داده‌اند یا اینکه یک عکاس آزاد آن را گرفته است؟ ممکن است عکاسی که برای یک روزنامه یا یک شرکت کار می‌کند، مالک عکس‌هایی نباشد که گرفته است؛ این به نوع قرارداد میان عکاس و

تصاویر متحرک

در این زمینه، مسائل عمده، نه فقط منبعث از پرداخت حق مؤلف است، بلکه به‌ویژه، در فیلم‌های سینمایی و برنامه‌های تلویزیونی، ناشی از قراردادهایی است که مجری‌ها، کارگردان‌ها یا نویسندگان امضا می‌کنند. معمولاً مبالغی، در صورت تکرار برنامه‌های تلویزیونی، باید پرداخت شود. در تکرار نمایش فیلم‌های ساخته‌شده پس از دهه ۱۹۶۰، ممکن است پرداخت مبالغی به هنرپیشه‌ها، نویسندگان، کارگردان‌ها و (احتمالاً) بدل‌کاران پیش‌بینی شده باشد.

در قراردادهای تولیدات متعلق به دوره پیش از ابداع ویدیوهای خانگی، چنین چیزی منظور نشده است و ممکن است شرکت شما ناگزیر باشد درباره قیمت استفاده از این آثار با افراد مذاکره کند؛ به‌ویژه، اگر دارید روی یک ویدیوی تجاری، آموزشی، یا اثری برای ارائه به بازار ویدیوهای خانگی، کار می‌کنید. مواد تصویری خبری تا ۵۰ سال بعد از سال

کودکان باید با فرد بزرگسالی که مسئولیت مراقبت از آنها را برعهده دارند، همراه شوند. در صورت طولانی بودن مدت همکاری آنها پیش‌بینی وقت کافی برای استراحت و شادی و تدارک امکانات آموزشی، ضروری است. آنها باید اجازه والدین خود را داشته باشند و نیز ممکن است نیازمند اجازه از مدیر مدرسه یا یک نظام محلی نیز باشند. برای استفاده بیش از چهار روز از دانش‌آموزان، در یک مدت زمانی شش ماهه، لازم است مجوز گرفته شود.

صدای یک فیلم ممکن است مشمول دو نوع حق مؤلف باشد: خود صدای فیلم، که بخشی از فیلم تلقی می‌شود و لذا مالک حق مؤلف فیلم، مالک صدای آن هم به حساب خواهد آمد؛ و صداهای ضبط‌شده برای فیلم، که ممکن است حق استفاده از آنها به دیگری فروخته شود.

در مواردی ممکن است با اینکه فیلمی خارج از شمول حق مؤلف است، مالک از شما برای استفاده از فیلم، پول مطالبه کند. اگر بخواهید از تصاویر فیلمی که مشمول حقوق مؤلف نیست در برنامه‌تان استفاده کنید، ولی از این تصاویر در برنامه دیگری استفاده شده است، می‌توانید به جای مذاکره با این برنامه‌ساز، به آرشیوی مراجعه کنید که نسخه اصلی را در اختیار دارد. اما در اینجا ممکن است مسئله دیگری پیدا شود: امکان استفاده شما از این تصاویر، به قرارداد تولید فیلم اصلی، بستگی دارد. ممکن است در آن قرارداد، بندهایی وجود داشته باشد که تعداد دفعات استفاده از اثر را محدود کرده یا حتی درخواست کرده باشد که فیلم پس از استفاده، منهدم شود.

صدا

موسیقی مقوله پیچیده‌ای است. مصنفان موسیقی و نویسندگان شعر تصنیف‌ها، معمولاً حق مؤلف خود را به ناشر موسیقی می‌فروشند. بنابراین او مالک حق مؤلف تصنیف می‌شود. کارهای بعدی انجام‌گرفته برای یک تصنیف، موضوع توافقات دیگر می‌شود.

در بخش یک قطعه موسیقی، دو حق دیگر موضوعیت می‌یابد: حق ضبط؛ مانند: ضبط موسیقی‌ای که به‌طور زنده اجرا شده است روی نوار، یا کپی کردن یک نوار یا لوح فشرده به‌منظور استفاده از آن در یک برنامه و حق پخش کردن موسیقی از رادیو یا تلویزیون. اولی را «انجمن محافظت مکانیکی حق مؤلف» و دومی را «انجمن حق اجرا» نظارت می‌کند.

سازمان سومی هم هست. شرکت «تولیدات آوانگاران» با مسئولیت محدود، که بر قیمت موسیقی‌های ضبط‌شده مثل لوح‌های فشرده یا نوارهای تجاری، که از رادیو یا تلویزیون پخش می‌شود، نظارت می‌کند. فرقی نمی‌کند که این موسیقی، بخشی از یک برنامه موسیقی باشد یا اینکه یک قطعه موسیقی تجاری باشد که در برنامه‌ای استفاده شده است.

سازمان مشابهی با نام «شرکت تولیدات

تولیدشان، با حق مؤلف محافظت می‌شوند. فیلم‌های سینمایی پیچیده‌ترند. حق مؤلف مربوط به این آثار، در حال حاضر، تا ۷۰ سال پس از مرگ آخرین فرد از کسانی که نامشان در زیر می‌آید به‌طول می‌انجامد:

- کارگردان اصلی اثر؛
  - نویسنده فیلمنامه که ممکن است با افراد زیر فرق کند؛
  - نویسنده متن گفت‌وگوها؛
  - مصنف موسیقی فیلم.
- مخصوصاً، آنجا که گروهی از افراد روی نمایشنامه یا فیلمنامه کار کرده باشند، به روشنی معلوم نخواهد بود که کارگردان «اصلی» کیست یا «نویسنده» کدام است.

کارفرما بستگی دارد. شکل‌هایی وجود دارند، مثل انجمن حق مؤلف هنرمندان و طراحان که معمولاً با هنرهای زیبا و موسیقی سروکار دارند. این انجمن‌ها، به سامان بخشی مذاکرات و چانه‌زنی بر سر دستمزد اعضای خود اهتمام دارند، اما همه هنرمندان و طراحان، زیر پوشش آنها نیستند. باید ببینید آیا شرکتی که برای آن کار می‌کنید ارتباطی با این انجمن‌ها دارد یا نه. این، باعث صرفه‌جویی چشمگیری در وقت و توان شما می‌شود. با وجود این، باید مطمئن شوید هنرمندی که می‌خواهید از کار او استفاده کنید عضو آن انجمن‌هاست یا خیر.

ویدیویی با مسئولیت محدود» بر قیمت موسیقی استفاده شده در ویدئوهایی که به منظور پخش غیرعمومی تولید می‌شوند، نظارت می‌کند. باید ببینید آیا شرکتی که برای آن کار می‌کنید، با این سازمان‌ها توافق‌نامه‌ای دارد، یا نه؛ اگر دارد، مفاد آن چیست، و گرنه، لازم است امضای توافق‌نامه‌ای را دنبال کنید. موسیقی، حرفه‌ای پرچال و چالش است و تولیدات موسیقی به صورت منظم تحت بررسی هستند تا مشخص شود آیا ایستگاه‌های رادیویی و کانال‌های تلویزیونی از قوانین مربوط تبعیت می‌کنند یا خیر.

انتخاب موسیقی، وقتی قدرت انتخاب دارید، کاری آسان است. اما در مکان تصویربرداری، ممکن است احتراز از انواع موسیقی‌های ناخواسته، دشوار باشد (مثلاً وقتی تماشاگران فوتبال با هم می‌خوانند، موسیقی ملایمی که در تالار یک هتل پخش می‌شود، یا رهگذری که پخش صوت او با صدایی گوش‌خراش موسیقی پخش می‌کند). البته، وضعیت آرمانی این است که این نوع صداها و موسیقی‌ها در برنامه نباشند؛ نه تنها به علت مسئله حق مؤلف، بلکه به علت مشکلاتی که در موقع تدوین ایجاد می‌کنند. با وجود این، اگر گریزی نیست و موسیقی مزاحمی که در پس‌زمینه تصاویر دیده می‌شود، از انواع موسیقی تجاری است (یعنی روی لوح فشرده یا نوار، ضبط و به بازار عرضه شده است)، ضرورت پرداخت حق مؤلف پابرجا خواهد بود. اگر آنچه شنیده می‌شود، خواندن دسته‌جمعی یک تصنیف است، آن تصنیف باید معرفی شود.

در نتیجه ساختار جهانی صنعت موسیقی، شرکت‌های مختلف، معمولاً، در برابر موسیقی‌های تجاری ضبط‌شده روی لوح‌های فشرده، در بخش‌های مختلف دنیا ذی‌حق‌اند. بنابراین، پرداخت حق مؤلف یک برنامه تولیدی که از یک لوح فشرده موسیقی تجاری استفاده می‌کند و قرار است در سراسر دنیا پخش شود، کاری بسیار پیچیده و گران است. فقط صنعت فیلم است که منابع لازم را برای انجام دادن این کار در اختیار دارد. یک اثر موسیقی هنری هم مشمول حق مؤلف است. اما فروش آن، در قیاس با برنامه‌های که از موسیقی تجاری استفاده کرده است و می‌خواهد در مناطق دنیا به فروش برسد، پیچیدگی کمتری دارد.

برخلاف تصور بعضی‌ها، جلوه‌های صوتی هم مشمول حق مؤلف می‌شوند و برای استفاده

از آنها، مانند تمامی انواع صداها ضبط‌شده، لازم است هزینه‌های مربوط پرداخت شود. انجمن «حفاظت مکانیکی از حق مؤلف»، حق تألیف تولیدات موسیقایی و جلوه‌های صوتی را به نمایندگی اغلب - اگر نه تمامی - شرکت‌های تهیه‌کننده دریافت می‌کند.

عوامل دیگری که در استفاده از موسیقی باید لحاظ کرد، عبارت هستند از:

موسیقی بن‌مایه

قوانین مربوط به استفاده از یک قطعه موسیقی به منزله بن‌مایه یک برنامه یا یک مجموعه برنامه، با قوانین استفاده از موسیقی فرق می‌کند.

تنظیم

موسیقی موردنظر شما ممکن است از شمول حق مؤلف خارج شده باشد، اما احتمال دارد نسخه‌ای که می‌خواهید استفاده کنید، اخیراً تنظیم شده باشد. اگر گروه نوازندگان سازهای بادی پیش‌درآمد ازدواج فیگارو اثر موتزارت را اجرا کرده باشد، باید ببینید تنظیم این قطعه برای سازهای بادی، با تنظیم این قطعه برای ارکستر متفاوت است و مشمول حق مؤلف می‌شود یا خیر. موسیقی محلی هم حوزه دیگری است؛ جایی که ممکن است اصل آهنگ سنتی یا مؤلف آن ناشناخته باشد، اما همین هفته پیش تنظیم شده، لذا مشمول مقررات حق مؤلف شده باشد.

کارهای ناتمام

تنها شوبرت نبود که سمفونی‌های ناتمام از خود به‌جای گذاشت. بسیاری از دیگر مصنفان موسیقی هم، به‌خصوص در دوران‌های پیشین، تنها آهنگ را نوشتند و هارمونی و ارکستراسیون را ناتمام رها کردند. ممکن است کاری را که می‌خواهید استفاده کنید، یک آهنگساز متأخر تمام کرده باشد.

کلمات بیان‌شده

قائل شدن حق برای مؤلف در بیان کلمات، در قانون مصوب در سال ۱۹۹۸ به رسمیت شناخته شد. کلمات بیان‌شده، مثلاً در مصاحبه‌های شفاهی، از آن تاریخ به بعد، مشمول این حق شده‌اند. با وجود این، اگر مصاحبه، یک مصاحبه ادبی باشد، این قانون جاری می‌شود. بنابراین، مصاحبه با یک تبهکار که شما را به سکوت حکم می‌کند، مصاحبه ادبی نخواهد بود و مشمول حق مؤلف نخواهد شد. با وجود این، فقط به شناخت شخصی خود از اینکه چه چیز ادبیات است اکتفا

نکنید و در موارد مشکوک، به متخصصان امر مراجعه کنید.

اگر از همان ابتدا، با مصاحبه‌شونده‌ها قراردادی امضا کنید که حق نشر مصاحبه را به سازمان شما واگذار کنند، از بروز بسیاری از مسائل جلوگیری خواهید کرد. حتی در مصاحبه‌های کوتاه برای پرسش از نظر مردم، هم، باید چنین کرد.

حقوق اخلاقی

این حوزه از حق مؤلف، با قانون مصوب در ۱۹۸۸، به رسمیت شناخته شد، بنابراین موقعیت کارهای قبل و بعد از اول اگوست ۱۹۸۹ به بعد، زمانی که این قانون به اجرا گذاشته شد، با هم متفاوت است.

منشأ اصلی یک اثر، حقی است که باید عنوان و در نوشته‌ها ذکر شود. اگر در عنوان‌بندی نخستین یک فیلم معاصر، دقت کنید، متوجه می‌شوید که منشأ یک فیلم به ترتیبی مشخص می‌شود. کتاب‌ها هم، معمولاً، با یک بند اذعان می‌کنند که از نظر قانونی چه کسی نویسنده آن است. پخش‌کنندگان برنامه‌ها هم موظف هستند خالق اثر را به وضوح معرفی کنند. تأکید بر این نکته مفید است که گاهی ممکن است منشأ یک اثر به نحوی (مثلاً در یک قرارداد) مشخص شده

باشد، ولی این موضوع برای پژوهشگر روشن نشود یا در پرده ابهام بماند. این وظیفه پژوهشگر است که در این باره جست‌وجو کند.

این حق، برای مؤلف یک اثر، محفوظ است که کارش موضوع رفتاری تحقیق‌آمیز قرار نگیرد؛ مثلاً به‌نحوی تدوین شود که با نیت و مقصود او در تعارض باشد. این موضوع گاهی در استفاده از مصاحبه‌ها و حقوق مرتبط با کلمات بیان شده، همپوشانی پیدا می‌کند. در این زمینه، محتاط باشید و از راهنمایی دیگران استفاده کنید.

رعایت جنبه‌های خصوصی، الزامی است. این حق باید به رسمیت شناخته شود که عکس‌ها یا ویدیوهایی که برای کاربری شخصی یا خانگی سفارش داده شده‌اند، نمی‌توانند در معرض دید عام قرار بگیرند، مگر با کسب اجازه از مالکان آنها. هدف، جلوگیری از فروش غیرمجاز عکس‌ها و ویدیوهایی است که افراد برای دیگران تولید کرده‌اند.

تقلید به قصد هجو و ادا در آوردن

اگر می‌خواهید از تقلید مضحکی از یک اثر استفاده کنید، احتمالاً باید از مؤلف آن اجازه بگیرید. نیاز به کسب اجازه از مؤلف، بستگی به «میزان اساسی بودن حجم» کاری است که از دیگری اقتباس می‌کنید. البته، واضح است که وقتی یک تصنیف موضوع کار شماسست، موسیقی آن یک موضوع و شعر و اجرای آن موضوع دیگری است و باید از منابع مختلفی اجازه بگیرید.

استثنائات عمده

استفاده از بخش کوچکی از یک کار: معمولاً گفته می‌شود استفاده از ۱۰٪ کار دیگران برای هجو یا تقلید مضحک، نیاز به کسب اجازه ندارد. اینجا به نوعی تعارض میان معیارهای کمی و کیفی «میزان اساسی بودن حجم» وجود دارد. ۱۰٪ یک شعر چهارخطی چقدر است؟ اگر در کارتان ۳۰ ثانیه از فیلمی را استفاده کنید و این دقیقاً همان ۳۰ ثانیه‌ای باشد که شخصیت منفی فیلم معرفی می‌شود، آیا شما از «بخش غیراساسی» کار دیگران استفاده کرده‌اید؟

رفتار منصفانه: شروطنی برای استفاده از کار دیگران، بدون کسب اجازه از آنها وجود دارد. در تمامی موارد، تنها به اندازه مشخص کردن موضوع و نکته موردنظر برنامه‌تان، حق استفاده از بخش‌های «غیراساسی» کار دیگران را دارید.

اینکه آن اندازه از اثر دیگران را که در کار خود استفاده کرده‌اید «منصفانه» بوده است یا خیر، متخصصان یا دادگاه مشخص می‌کنند.

پژوهش یا مطالعه شخصی: به‌منظور پژوهش برای تولید یک برنامه، در استفاده از موادی که مشمول حق مؤلف می‌شوند، مثلاً در استفاده از نقل‌قول‌هایی از یک کتاب یا یک مقاله دانشگاهی، نیازی به کسب مجوز ندارید.

گزارش وقایع جاری: البته، این معافیت شامل استفاده از عکس نمی‌شود.

مرور یا نقد یک اثر: این موضوع شامل استفاده عمومی یا نگارش زندگی‌نامه از آثار دیگران نمی‌شود. مراعات یا تخطی از این کار را نظر متخصصان قانونی مشخص می‌کند.

جریمه‌ها

گاهی، ادای تمامی انواع حق مؤلف، مترتب بر کارهای استفاده‌شده در برنامه، غیرممکن می‌شود. این حالت ربطی به این ندارد که پژوهش برنامه‌ای با چه کیفیتی اجرا شده باشد. پیدا کردن صاحبان حق مؤلف مستلزم دسترسی کافی به مستندات است. در صورت استفاده غیرمجاز از یک اثر، مالک حق مؤلف می‌تواند مبلغی را مطالبه کند که در ازای استفاده مجاز می‌بایست به او پرداخت می‌شد. البته، باید هزینه مراجع قانونی و حقوقی را هم به مبلغ تمام‌شده اضافه کرد. مالک حق مؤلف، می‌تواند از دادگاه حکمی برای جلوگیری از توزیع و پخش برنامه هم بگیرد.

در موارد مبهم، تخمین هزینه تخطی از قانون، بسیار دشوار است. تصمیم‌گیری در این مورد که آیا بهتر است هزینه کمرشکن تدوین مجدد، تقبل شود، یا باید دست به دعا برداشت و برنامه را پخش کرد و منتظر نامه و کیل یا احضاریه دادگاه نشست، کار دشواری است و باید فرد ذی‌صلاحی که عواقب کار را برگردن می‌گیرد، چنین تصمیمی اخذ کند. به خاطر داشته باشید که نادیده‌گرفتن حق مؤلف، جرمی جنایی است که ممکن است به تحمل زندان منجر شود. این را هم به خاطر داشته باشید که شما به محبوبیت نمی‌رسید، اگر کارفرمای شما در غل و زنجیر گرفتار شود!

منبع:

- چتر، کتی (۱۳۸۸). **راهنمای تحقیق برای تولیدات رسانه‌ای**، ترجمه: دکتر عبدالله گیویان، تهران: دانشکده صداوسیما، چاپ اول: ۱۶۰-۱۳۵.